

ki nekje drobi države«, sicer pa ni sonet prepričevalno dograjen. Ustvarjalčevo poslanstvo in usodo izražajo trije soneti: »Speči Apolon«, »Sonet konca«, zaključni najlepši in najmočnejši sonet »Pesnik«. Med te tri sonete je vključen povsem osebni »Sejalec v zimi«, značilen zato, ker v njem prihaja Jarc slično kot Gradnik k zemlji in »daleč od ljudi«, drugače pa smo besede »kot zrno sem, ki v mrtev čas zori. / Nov kosec pride, vse nas pokosi« že prevečkrat slišali, da bi na nas delovale neposredno.

Topla osebna nota, bolj ali manj pesimistična, globoka ali vsaj hoteno globoka miselnost te zbirke sta prinos trajne vrednosti. Zbirka bi bila gotovo boljša, če bi se Jarcu ne bilo bojevati s formo. Tako pa se mu skoraj v vsaki pesmi vidi, da ni dorasel formi, ki ga ponekod scela zajame v svoje vrtince. Na takih mestih se vse preveč pozna, kako se hoče rešiti teh trdih objemov. Čeprav pravi: »sem ves pojoč«, lahko ugotovimo, da je v tej zbirki ravno nasprotno: jecljajoč! V zlo štejem Jarcu, da je zamenjal svojo ritmiko z metriko, ki ji ni dorasel.

Kdor je poznal prejšnjo njegovo liriko, temu se ta ugotovitev sama od sebe vsiljuje. Neprečiščene rime (strupeno — ceno: bilà — mrtvega; utrinjam — pregrinja; piščali — halji) in njih vsakdanjosti: dokaz, da se Jarc težko privadi rimanju, začetek jamske vrstice z naglašenim zlogom (kakšne; kakor; sredi; sonce; mračnih; nežno itd.), obilnost začetniških enjambementov (ki pa niso kot pri pravem rutinerju dokaz neprisiljenega drsenja od verza k verzu ali ustvarjalske suverenosti, ampak težnja — vsaj pri Jarcu — napolniti shemo enajsterca z besedami, na pr.: O moja leta! Pelikan / sem bil...) in hyperbati (je kačjo pila naša kri modrost), samó potrjujejo moje ugotovitve. Klasična forma soneta se je že davno preživela; propagirajo jo samó še nekateri kratkovidni, v formo zaljubljeni »esteti«. Tudi Jarčevi soneti nimajo tiste klasične dvodelnosti (morda le nekaj izjem) niti klasičnega zapovrstja rim. So v kvartetih in tercetih mnogolični, vendar bolj dokaz formalne nemoči kot dobrega okusa, stremečega za raznolikostjo. Neizvirnost ali majhno število metafor, izmed katerih poznamo nekatere že izza Prešerna (časov beg; sila časov; mrak časov), vprašalni stavki (Kar? Kaj? Komu? Doklej?) in šepajoči verzi (»pokraj in tujih. Po vseh teh samotah...) pričajo o še neizbrušenem okusu po formalni plati.

Dušan Ludvik.

Kozar Francè: Izpod zemlje. Trboveljska založba, Trbovlje 1941. 8°.

Avtor, ki pripravlja zbirko pravljic in zgodb »Jamske pripovedi«, avtobiografske črtice in novele »Peter Rijerov« in zbirko pesmi »Nove celine«, nam je v zbirki »Izpod zemlje«, ki je povsem različna od navadno izišlih zbirk, predstavil življenje »knapov« v rovinah, njih trpljenje, utripanje strojev in tovarn. Kozarjevo neosebno poezijo, bolj epično kot lirično, bolj demagoško kot prepričujočo, bolj bombastično kot doživeto, lahko postavimo v tisto vrsto lirike, ki jo poznamo pod imenom »socialna« ali »proletarska« in ki ima pri nas svoje začetke že pri Aškercu in gre preko pesmi Frana Albrechta do Seliškarja in Klopčiča. Taka lirika se je v glavnem pojavila šele po svetovni vojni ter je dočakala velik razmah v desetletju med leti 1920—30. Po tem letu je drugod že izgubila na udarnosti, pojavile so se razne protistruje in tako sedaj skoraj ni več v pesništvu aktualna. Le pri nas so jo nekateri zamudniki znali resno in pravilno zgrabiti. Med temi sta Seliškar in Klopčič.

Taka poezija je sama po sebi razveseljiv pojav — toda ne v rokah Franceta Kozarja. Njegovi zbirki, razdeljeni na sedem ciklusov (Izpod zemlje, Spevi dvajsetega stoletja, Obrazi, Danes, Pisma, Pelin, Iskre v temi) se sicer pozna, da jo je avtor zamislil z vso resnostjo, simpatični so nam tudi motivi sami na sebi (čeprav obravnavajo po večini eno in isto), toda na vsaki strani prihajamo do prepričanja, da Kozar svoji snovi ni dorasel. Pesmi (spominjajoče v mnogem na tuje vzore) so namreč razvlečene, neudarne in le malokdaj se mu posreči dobra pesem. Kaj bi iz teh motivov napravil resničen pesnik! Kajti snov z ozko platformo zahteva resničnega in močnega oblikovalca, predvsem avtokritičnega, sicer postanejo verzi samo fraze, ki na prvi pogled morda užgejo, toda po ponovnem prečitaniu zvené papirnato, demagoško; bile so tudi že stokrat in stokrat od boljših in resnejših oblikovalcev do skrajnosti preresetane. Pesmi, od katerih smo pričakovali, da bodo res znanilke današnje dobe, so žal ostale le tvegan poizkus.

Kozarjeva pesem je nekaka ritmizirana proza, sporadično in le po naključju se tudi rimajoča (rime so slabe in navadne!). Spominja nas formalno Seliškarja in Krleže, vsebinsko pa Seliškarja, Klopčiča ter tudi Krleže. Vidi se ji pa naglica, nedognanost, pomanjkanje avtokritičnosti.

Neokusno risbo na platnicah je napravil Ivan Lapajne. Dušan Ludvik.

Ivan Čampa: Mlin v grapi. Idilična povest. Opremil grafik Milan Mlakar. Založba Literarnega kluba. V Ljubljani 1940.

Povest je izšla v lični knjižni obliki v simbolno-idilični opremi grafika Mlakarja. Brez dvoma je to najlepša in najučinkovitejša oprema izmed vseh treh publikacij Literarnega kluba. Knjigo krasi tihe, lirične ilustracije akademskega slikarja Rika Debenjaka, kar dá na prvi pogled povesti vse lirično nastrojenje in smisel za idilično podoživljanje življenja. Tu bi lahko tudi mimogrede omenil, kakšen izreden vpliv imajo ilustracije na bralca. Dajo mu nastrojenje in popolnejše doživetje. Debenjak se je že drugič predstavil kot dober ilustrator, drugič bolje kakor prvič, ko je risarsko poduhovil Magaj-nove »Zaznamovane«.

Čampova povest bi nosila morda upravičenejši naslov »Povest o dobrih ljudeh«, kakor pa ga nosi Kranjčeva. V njej žive boljši ljudje, oddaljenejši od velikomestnega življenja, strojev in zablod; tudi pristni so bolj, saj ne modrujejo in ne razmišljajo toliko kot Miško Kranjec v svojih ljudeh. Čampova dva junaka, mož in žena, sta preprosta človeka, enostavnih misli, brez problemov — saj teh niti ne poznata —, le sem in tja zasenči kaj temnega njuni srci, a kmalu posije zopet jasnost in oba sta srečna še bolj. To sta dva slovenska človeka, naivna in primarna, kot je brez dvoma še mnogo naših ljudi, ki jih še ni dosegla zlagana in lažniva civilizacija. Gotovo je, da nosi povest upravičeno prav zaradi tega naslov »idilična«. Zgodba sama pa je včasih medla, toda sočna in naivna. Pa v tem je tudi njena čast. Jezik pa, ki ga govori Čampa in njegovi ljudje, je dober, ljudski in klen. Pisatelj je s pridom uporabil nekaj posebnosti iz domačega kraja. Slog je poljuden, kramljajoč, preprost. Čampa ne ljubi dolgih stavkov in izumetničenih stavčnih period, le tu in tam greši. Priznati moram, da sta me prav njegov jezik in slog mikala, da sem bral povest s tako vztrajnostjo in nekakim veseljem in še večjim užitkom. Malo je danes pisateljev, posebno še mladih, ki bi pisali tako sočen jezik. Jezik naših pisateljev postaja